

PÄÄESIKUNTA
Oikeudellinen osasto
Apulaisosastopäällikkö
Tuija Sundberg

LAUSUNTO

24.2.2010

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS 106/2009 VP LAIKSI AMPUMA-ASELAIN JA ERÄIDEN SIIHEN LIITTYVIEN LAKIEN MUUTTAMISESTA JNE.

Pääesikunta on antanut ampuma-aselain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamista ym. koskevan hallituksen esitysluonnoksen perusteella lausunnon puolustusministeriölle 17.4.2009. Pääesikunnan lausunnossa tuolloin esitetyt havainnot on osittain otettu hallituksen esityksessä HE 106/2009 vp huomioon. Pääesikunnan edustaja on lisäksi ollut eduskunnan puolustusvaliokunnan kuultavana 3.11.2009. Uudistuksen tavoitteita aseturvallisuuden kehittämiseksi pidetään kannatettavina. Seuraavassa on käsitelty yksittäisiä kohtia, joilla on merkitystä puolustusvoimien toiminnan kannalta.

Selvitys suoritetusta asevelvollisuudesta

Asevelvollisen luvan hakijan on esityksen mukaisen *ampuma-aselain 45 §:n* mukaan esitettävä selvitys suoritetusta varusmiespalveluksesta tai siviilipalveluksesta. Jos palvelusta ei ole suoritettu, asevelvollisen on esitettävä määräys aloittaa palvelus taikka päätös palveluksesta vapauttamisesta, palvelusajankohdan siirrosta tai palveluksen keskeyttämisestä syineen. Tältä osin lakiehdotus on sinänsä pääesikunnan aiemmassa lausunnossaan esittämän mukaiset tilanteet kattava.

Sanamuodossa käytetty "*palvelusajankohdan siirrosta*" on kuitenkin jossain määrin harhaanjohtava, koska terminologisesti se on hyvin lähellä asevelvollisuuslain 31 §:ssä säädettyä "*palveluksen aloittamisajankohdan muutosta*", jossa käsitelty palveluksen aloittamisen siirtämisen syyt (esim. opiskelu, ammatti- ja taloudelliset syyt) eivät voine olla aselupaharkinnan kannalta merkityksellisiä. Sen sijaan lainkohdassa tulisi korostua asevelvollisuuslain 10 § 2 momentin mukaiset tilanteet (*asevelvollinen määrätään myöhemmin toimitettavaan tarkastukseen palveluskelpoisuuden tilapäisen puuttumisen takia*). Tähän ryhmään saattaa kuulua sellaisia palveluskelpoisuuden puuttumisen syitä (esim. mielenterveyden ongelmat,

huumausaineiden käyttöön liittyvät tautiluokitukset), joilla voi olla merkitystä myös aselupaharkinnassa.

Selvitysvelvollisuuden tulee kattaa myös tilanne, jossa asevelvollinen on vapautettu asepalveluksesta sen vuoksi, että hän on hakeutunut siviilipalvelukseen, vaikka siviilipalvelusta ei olisi vielä suoritettukaan. Palveluksen aloittamista on niin ikään mahdollista lykätä ja asevelvollisuudesta rauhan aikana vapauttaa Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain (645/1985) perusteella.

Lisäksi todetaan, että naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 5 §:n mukaan vapaaehtoista asepalvelusta suorittava nainen rinnastetaan 45 päivän määräajan jälkeen palveluksen aikana ja hänen siitä vapauduttuaan kaikilta osin asevelvolliseen. Tätä kautta myös osa naispuolisista aseluvan hakijoista tulee edellä kerrotun selvityksen esittämisvelvollisuuden piiriin. Tältä osin kuitenkin näyttäisi siltä, että sellaiset naiset, joiden palvelus on keskeytynyt ennen 45 päivän määräaikaa, eivät tulisi selvityksen esittämisvelvollisuuden piiriin. Myöskään esitetty asevelvollisuuslain 97 a §:n mukainen sotilasviranomaisen oma-aloitteinen tiedonantomahdollisuus ei kattaisi alle 45 päivää palvelleita naisia, koska nämä eivät rinnastu asevelvolliseen.

Edellä kerrotusti hallituksen esitys jättää selvitysvelvollisten ja toisaalta sotilasviranomaisten ilmoitusoikeuden ulkopuolelle ryhmän henkilöitä, joiden osalta on mahdollista, että joukko-osaston komentaja on keskeyttänyt heidän vapaaehtoisen asepalveluksensa jo alkuvaiheessa esimerkiksi sairauden, ilmeisen sopimattomuuden tai muun vastaavan syyn perusteella.

Poliisilain 35 §:n mukainen tiedonsaanti viranomaisilta

Hallituksen esityksen mukainen tiedonsaantioikeuden muotoilu kattaa aikaisempaa paremmin paitsi luvanhaltijaa myös uutta luvanhakijaa koskevan tietojensaannin ja tilanteista sekä luvan myöntämisen että peruuttamisen. Poliisilain 35 §:n 3 momentin mukainen rajaus, jolla tietojensaantioikeus sidotaan ampumasevelvollisuuden tarkoituksiin henkilöryhmiin, on tarpeellinen, sillä palveluksensa keskeyttäneiden henkilöiden tietojen massaluovutuksia ei tule tehdä.

Sisäasiainministeriö on asettanut 11.12.2009 erillisen työryhmän laatimaan selvitystä siitä, antaako poliisilain 35 § poliisille riittävät tiedonsaantioikeudet viranomaiselta yksittäistapauksissa sekä riittävät tiedonsaantioikeudet muiden viranomaisten hallussa oleviin tietoihin rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Pääesikunnalla on jäsen työryhmässä. Tiedonsaantioikeus tulee siten tuossa yhteydessä joka tapauksessa kokonaisvaltaisesti uudelleen arvioitavaksi.

Asevelvollisuuslain 97 a §:n mukainen tietojen luovuttaminen

Mitä tulee sotilasviranomaisen oma-aloitteisuuteen perustuvaan ilmoittamiseen, katsotaan, että puolustusvoimissa olisi tältä osin

laadittava valtakunnallinen ohjeistus yhdenmukaisten käytäntöjen varmistamiseksi. On tärkeää, että kysymyksessä ei ole sotilasviranomaiselle velvollisuus, vaan mahdollisuus oma-aloitteiseen tiedonantamiseen, kuten hallituksen esityksen 97 a §:n 2 momentin sanamuodosta selkeästi käykin ilmi.

Lain tarkoitus on edistää turvallisuutta siten, ettei ampuma-aseita ole henkilöillä, jotka arvaamattomuutensa, väkivaltaisuutensa tai elämäntapansa perusteella ovat sopimattomia kantamaan aseita. Varusmiespalveluksen aikana saatu kurinpitoseuraamus ei vielä välttämättä osoita henkilöä sopimattomaksi pitämään hallussaan ampuma-asetta. Tältä osin korostetaan hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa s. 63 mainittuun viitaten, että vain erittäin pieni osa kurinpitoseuraamuksista on määrätty tai tuomittu teosta, johon on liittynyt väkivaltaa tai sillä uhkaamista. Valtaosa kurinpitoseuraamuksista liittyy palveluksesta myöhästymisiin ja muihin sellaisiin tapahtumiin, joilla ei voida lähtökohtaisesti olettaa olevan merkitystä aselupaharkinnan kannalta. Sen sijaan palveluksen keskeyttäminen asevelvollisuuslain tarkoittamalla palvelusturvallisuusperusteella voi jo olla lupaharkinnan kannalta merkittävä tieto.

Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain perusteella ei voida tehdä virallisia päätöksiä asevelvollisen palveluskelpoisuudesta. Tämän lain 21 §:n mukaan puolustusvoimat voi tietyin edellytyksin hyväksyä kouluttajaksi puolustusvoimien ulkopuolisia henkilöitä. Tämä menettely on ohjeistettu puolustusvoimien sisäisellä normilla.

Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain mukaisia kouluttajaoikeuksien myöntämistä ja peruuttamista koskeva tieto voi olla tarpeen vaihtaa poliisin ja puolustusvoimien välillä. Tämä näyttäisi olevan ainakin aselupaharkinnan tarkoituksiin mahdollista esitetyn asevelvollisuuslain 97 a §:n 2 momentin sotilasviranomaisten oma-aloitteisen tiedonantomahdollisuuden perusteella, mikäli sotilasviranomaisen kouluttajaoikeuksia koskevassa päätöksenteossaan tekee arvion, että on perusteltua syytä epäillä asevelvollisen olevan sopimaton pitämään hallussaan ampuma-asetta, aseensa osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia.

Sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain 10 §:n 4 momentin mukaan on mahdollista, että kriisinhallintajoukon komentaja määrää kriisinhallintapalvelussuhteen päättämään jos henkilö ei täytä velvollisuuksiaan tai muutoin havaitaan sopimattomaksi palvelukseen tai hänen palveluskykynsä on esimerkiksi sairauden vuoksi olennaisesti heikentynyt. Kaikki sotilaallisen kriisinhallinnan tehtävissä palvelevat eivät ole asevelvollisia, joten tältä osin esitetty 97 a § ei mahdollista kattavaa oma-aloitteista tietojen luovuttamista, vaan pienen henkilöryhmän osalta tieto sopimattomuuteen perustuvasta keskeyttämisestä ei tule esiin aselupaharkintaprosessissa.

Sinänsä esityksen mukainen lisäys asevelvollisuuslakiin (97a §), poliisilain 35 §:n muuttaminen ja ampuma-aselain 114 §:n mukainen lääkäriin ja terveydenhuollon ammattihenkilön ilmoitusoikeus näyttäisivät muodostavan kokonaisuuden, jonka avulla tieto riskihenkilöistä voidaan entistä todennäköisemmin saada ajoissa lupaharkinnan käyttöön.

Aseluvan hakijoiden soveltuvuutta mittaava testi

Testi on tarkoitus kehittää puolustusvoimien asevelvollisten testaukseen käyttämästä ns. P2- testistä. Soveltuvuustestaus perustuu asevelvollisuuslain palveluskelpoisuutta koskevaan 9 §:ään ja koulutusvalintoja koskevaan 38 §:ään. Testi olisi puolustusvoimissa joka tapauksessa kehitetty osana väkivaltaisen käyttäytymisen ehkäisemisen ohjelmaa.

Aselupaharkinnan osalta testin tulosta ei voida käyttää kielteisen lupapäätöksen perusteluna, mutta testin perusteella hakijalta voidaan pyytää lisäselvitystä terveydentilasta, kuten lääkärintodistus (HE, s. 27) Tärkeää on, että testin suorittaneella on tarkastusoikeus ainoastaan testin tulokseen, jotta testin tai sen kehittämisen perustana olleiden muiden testien käytettävyyttä jatkossa ei vaaranneta. Mikäli testin tulkintaprofiilin salassapito ei vaarannu, voidaan testin tulkintaprofiili luovuttaa sisäasiainministeriölle. Näin myös tulisi menetellä, sillä tilanne jossa puolustusvoimilla olisi yksinoikeus tulkintaprofiilin käyttöön, ei ole teknisesti ja toiminnallisesti mahdollinen johtuen aseluvan hakijoiden suuresta määrästä. Kysymysten ja vastausten arviointiperusteiden tulee säilyä salassa pidettävänä. Soveltuvuustestin tulosta olisi tarkoitus käyttää jatkossa yhtenä perusteena sen harkitsemiseksi, milloin on tarpeen pyytää henkilöstä lääketieteellinen arvio.

Sopimuksen tekeminen sinänsä on puolustusministeriöstä saadun tiedon mukaan puolustusvoimien toimivallassa. Koska suunniteltu kehittäminen liittyy hallituksen esitykseen HE 106/2009, ei perusteita lopulliselle sopimiselle ole ennen hallituksen esityksen hyväksymistä. Maanpuolustuskorkeakoululta saadun tiedon mukaan testi itsessään on valmis, ja sitä on tarkoitus puolustusvoimissa kokeilla heinäkuussa 2010 palvelukseen astuvalle saapumiserälle II/2010.

Ampumaurheilu ja kilpailutoiminta

Pääesikunta on aiemmin hallituksen esityksen luonnoksesta antamassaan lausunnossa tuonut esiin, että reserviläisurheilun ja reservin ampumataidon kehittämisen kannalta ei ole perusteltua, että ampumaurheiluksi tulkittaisiin ainoastaan sellaisten ampumalajien harrastaminen, jossa henkilö veloitetaan osallistumaan myös kilpailutoimintaan.

Tyypillisiä puolustusvoimissa ja reserviläisjärjestöissä suoritettavia ammuntoja ovat palvelusasein suoritettavat voimassaolevan ampumaohjelmiston mukaiset kouluammunnat tai aseiden taktiseen tehtävämukaiseen käyttöön valmentavat ammunnat (tarkka-ampujatoiminta, taktiset ammunnat muu kuin SRA).

Nämä eivät ole varsinaisia lajeja, joissa järjestetään kilpailutoimintaa. Kuitenkin ne ovat reservin ampuma- ja aseenkäsittelytaidon säilyttämisen kannalta keskeisiä, ja niitä harrastetaan ja harjoitellaan yleisesti reserviläisjärjestöjen ampumatoiminnan osana. Edellä mainituista syistä pidetään hyvänä, että hallituksen esityksen s. 43 luetellaan ampumaurheilun ja -harrastuksen aktiivisen harrastamisen

muodot ja samassa yhteydessä todetaan, että henkilön ei luonnollisestikaan tarvitsisi olla aktiivinen kaikissa harrastuksen muodoissa.

Hallituksen esityksen s. 42 todetaan, että yhdistyslain 4 §:ssä tarkoitetun luvan saaneita yhdistyksiä ovat ampumaseurojen lisäksi reserviläisyhdistykset. Edelleen s. 45 todetaan, että ampuma-asekouluttajaksi esitettävän henkilön tulisi olla yhdistyksen jäsen tai sen palveluksessa. Samansisältöinen muotoilu on ampuma-aselain 45 d §:ssä. Jälkimmäistä mainintaa pidetään tarpeellisena, koska Maanpuolustuskoulutusyhdistyksessä ei ole henkilöjäseniä. Tämän mahdollisuuden tulee kattaa erityyppiset palvelussuhteet.

Kysymys puolustusvoimien ampuma-aseiden deaktivoinnista

Esityksen tavoitteena on, ettei deaktivoitujen aseiden muuttaminen toimintakuntoisiksi olisi enää mahdollista ja siten nykyistä paremmin estää puutteellisesti deaktivoitujen aseiden päätyminen rikollisiin tarkoituksiin. Hallituksen esityksen 112 b §:ssä todetaan, että ampuma-aselain muutoksen tultua voimaan ampuma-aseen deaktivoinnin ennen aseiden luovuttamista ulkopuoliselle voisi tehdä vain asealan elinkeinonharjoittaja.

Puolustusvoimat hoitaa nykyisin itse käytöstä poistamiensa aseiden deaktivoinnin. Tämän käytännön jatkuminen näyttää hallituksen esityksen mukaan mahdolliselta. Deaktivointi tapahtuu tyyppikohtaisten työohjeiden mukaisesti. Tällä työohjeistuksella varmistetaan aseiden toimintakelvottomaksi tekemisen vaatimusten täyttyminen ja niitä käytettäisiin myös asiakasvaatimuksina, mikäli deaktivointityö toteutettaisiin luvanvaraisen ase-elinkeinoharjoittajan toimesta. Sen sijaan, milloin puolustusvoimat luovuttaisi aseiden ulkopuoliselle, puolustusvoimissa tehty deaktivointi ei olisi hallituksen esityksen mukaan pätevä. Puolustusvoimien näkökulmasta tämä ei ole perusteltu ratkaisu. Puolustusvoimissa on ampumakelvottomaksi ja toimintakelvottomaksi tekemiseen tarvittava ammattitaito ja pitkä kokemus.

Puolustusvoimien aseiden merkintä

Puolustusvoimien aseissa oleva ”tornitunnus” eli sotilas- ja palvelusarvoista sekä puolustusvoimien tunnusluvasta annetun tasavallan presidentin asetuksen (1490/2007) 6 luvussa tarkoitettu merkintä tulee mitätöidä niissä tapauksissa, joissa puolustusvoimien ampuma-ase siirretään valtion varastoista pysyvää yksityistä käyttötarkoitusta varten. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi stanssaamalla rasti yllä kuvatun tunnusluvun päälle. Jos tätä merkintää ei poisteta, on asia ristiriidassa puolustusvoimien hallintaan osoitetun omaisuuden tunnistamistarpeen kanssa. Merkinnän poistamiseen tulee kiinnittää huomiota myös niissä tapauksissa, joissa deaktivoinnin suorittaa asealan elinkeinonharjoittaja.

Puolustusvoimat on valmis toimimaan poliisihallinnon aseiden merkintää koskevan ohjeistuksen edellyttämällä tavalla ja tekemään puolustusvoimien aseita koskevat merkinnät valtion

varastoista pysyvästi luovutetuille aseille siten kuin jäljitettävyy- ja rikostorjunnan vaatimukset on asetettu.

Apulaisosastopäällikkö Tuija Sundberg
Pääsikunta